

Medicina d'Occitània

JEAN-PIERRE FALRET, (1794-1870), PSIQUIATRE OCCITÀ A PARÍS

Edelmira DOMÈNECH; Jacint CORBELLÀ

Acadèmics numeraris

Jean Pierre Falret és el tercer del grup de psiquiatres d'origen occità que van fer la seva activitat important a París, amb una relació generacional i directa de mestre deixeble. Els dos primers, Philippe Pinel (1745-1826) i Dominique Esquirol (1772-1840), van ser cadascun la primera figura en el seu temps de la psiquiatria francesa, i van crear una escola molt fèrtil. En el temps de Falret, molt destacat també, la llista dels "primers" era més llarga. Però fou un mestre incontestable entre 1850 i 1870. Després, entre els més visibles, ja destacarà Charcot.

Primers estudis. Els tres tenien un origen geogràfic semblant, en la zona de Tolosa de Llenguadoc. Pinel era del departament del Tarn; Esquirol de la mateixa Tolosa; Falret del departament del Lot. Va néixer a Marcilhac-sur-Célé, o del Lot, el 26 de maig de 1794, en plena revolució francesa. Per això la seva data oficial de naixement era el 7 de prairial de l'any II. Va fer la formació inicial a Cahors, capital del seu departament, i començà medicina a Montpellier el 1811, però no li va agradar prou i de seguida passà a París (1)

Inicis a París. És allà on va conèixer els seus coterranis. Va anar al servei de Pinel, ja molt gran, i allà coneix Esquirol, que al cap de poc temps li ofereix un treball, per ajudar-lo en el seu establiment privat de rue Buffon. Aquí comença de fet el psiquiatre. S'hi està vuit anys. Mentrestant fa la tesi, que presenta el desembre de 1819, amb el títol "*Observations et propositions médico-chirurgicales*", que per sí mateix diu poca cosa sobre el contingut. Semelaigne explica que en una primera part tracta de la mania, que no es podia entendre sense una lesió de l'enteniment, i els actes dels maníacs els atribuïa a una percepció equivocada, falsa. Acaba el treball amb un estudi sobre el suïcidi (2). De fet ja centra la tesi sobre un dels temes que serà més importants en la seva valoració com a psiquiatre: les alteracions de l'estat d'ànim, tot i que en les històries de la psiquiatria és més citat per altres treballs.

Ensurts. Mentrestant en la seva vida va tenir alguns ensurts: una malaltia greu, i un viatge que va acabar

malament i per sort no va fer. La primera va ser gairebé tot just arribar, el 1812. Diu Semelaigne: "els recent arribats a les grans ciutats eren una presa fàcil de la febre tifoide. Falret pagà el seu tribut a la malaltia". Un cop curat va entrar com a extern a l' "Hôpital des Enfants-Malades", i aviat passà a la Salpêtrière. Era temps de guerra, 1814, i allà es trobà amb centenars de soldats, malalts i ferits, i s'inicià en l'anatomia patològica.

Aviat Esquirol li demanà que l'ajudés en el seu sanatori de la rue Buffon, i en fou persona de confiança. Li encarregà d'acompanyar alguns malalts. Per sort no acceptà la primera proposta d'acompanyar una senyora al Senegal, on estava el seu marit. El vaixell, "*La méduse*" es feu famós pel seu naufragi. Un segon viatge, llarg, fou accidentat, però no tant. El 1822 es casa i poc després, juntament amb Félix Voisin, funda un sanatori privat a Vanves. Allà treballà tota la vida, alternant amb la tasca pública a la Salpêtrière. El 1822 també publica "*De l'hypochondrie et du suicide*", un llibre de 519 pàgines.

Treballa molt activament. El 1835 ingressa a l'Académie de Médecine també fa un viatge per les illes britàniques visitant sanatoris mentals. Després se'l crida per col·laborar en la redacció, dirigida per Esquirol, d'una llei sobre assistència psiquiàtrica, del 1838, que va tenir una gran influència posterior. Va tenir una influència considerable en el seu text. Semelaigne remarca que se li deu el canvi dels termes imbecil·litat, demència i furor, pel d' "alienació mental" (3). En canvi no va aconseguir que es creessin asils per a alcohòlics, que no es devien considerar com a malalts.

Assistència. Vanves. Vivia en el seu propi sanatori de Vanves. Allí va néixer el seu fill, Jules-Philippe, el 1824, que també serà psiquiatre de bon nivell, autor d'obra important, però potser massa obscurit per la personalitat del seu pare. El fill fou metge a Bicêtre el 1867, i a la Salpêtrière el 1884, succeint a Moreau de Tours.

Vanves era una petita població dels voltants de París, a l'Île-de-France. La Maison de Santé estava situada al

començament de la que ara es diu rue Falret. Queda doncs el record del psiquiatre, tant a la vila en que treballà, com a la seva terra nadiua. Ara hi ha un establiment amb el seu nom, amb instal·lacions a diverses ciutats del departament del Lot, dedicades a l'assistència de problemes psiquiàtrics i paidopsiquiàtrics.

Des del punt de vista de la medicina hospitalària el 1831 és nomenat cap de la secció d'idiotes de la Salpêtrière, que dirigeix durant nou anys, i fa una col·lecció important reproduint les formes del cap, amb una certa reminiscència frenològica, que aleshores està en un moment actiu. El 1841 passa a dirigir la secció d'alienats i aleshores s'incrementa la dedicació a un enfocament clínic, que es plasma en forma d'ensenyament. Ell mateix parla d'una tercera fase de la seva vida científica. Fruit de tot això serà la publicació de la seva obra magna "*Des maladies mentales et des asiles d'aliénés*", el 1864, amb 796 pàgines. En total entre aquest treball últim i el primer de 1819, la tesi, hem trobat citades una trentena de publicacions, xifra considerable en el seu temps.

El 1869 deixa la Salpêtrière, i es dedica a la seva "casa" de Vanves i retorna sovint al seu poble, Marcilhac, on va morir el 28 d'octubre de 1870. Com bastants occitans, en aquests cas metges, que havien fet una carrera brillant a París, en els seus últims temps tornen a l'escalf del seu origen.

L'obra científica. Ja s'ha esmentat que és autor, com a mínim d'una trentena de treballs, entre ells dos llibres de més de cinc-centes pàgines. La temàtica dels seus treballs es pot dividir, si més no, en quatre grans eixos: dos de tema clínic més concret (estudi de la mania i de les oligofrènies, en terminologia actual) un més genèric: l'evolució de les seves i orientacions sobre la malaltia mental, és l'eix més àmpliament clínic. Podem afegir-hi encara un aspecte més directament assistencial, la cura dels malalts podriem dir "en convalescència", l'obra de patronatge.

Potser el tema que li va interessar més, personalment i al llarg de tota la seva vida de psiquiatre, van ser les alteracions de l'estat d'ànim, començant per la mania, però també les alteracions que porten al suïcidi. I amb una visió evolutiva, el mateix malalt en diverses fases. També evidentment els deliris, i fins i tot hi ha un article de 1854 sobre la "*folie circulaire*". En aquest sentit se l'ha considerat com un capdavanter, però cal recordar que, amb nomenclatura diversa, aquesta forma de

patologia era coneguda des de l'antiquitat, per la medicina i la literatura.

El segon punt, i pel que és més reconegut en els llibres d'història de la psiquiatria, és el fruit dels anys que va passar com a **cap de la secció d'idiotes a la Salpêtrière**. Postel i Quételet assenyalen que "la primera tentativa de reagrupament dels nens idiots la va fer JP Falret el 1821, en aquell sanatori. I que immediatament va crear una escola pels nens d'aquell servei. És un dels grans capdavanters en la història de la psiquiatria infantil, a la que va dedicar una activitat preferent durant gairebé vint anys. Va tenir una gran influència posterior. De fet se l'esmenta més en les històries de la psiquiatria infantil que en les generals de la psiquiatria.

El tercer punt, ja en el camp dels adults, és la idea del patronatge, iniciada el 1843, reconeguda d'utilitat pública el 1849. Diu Semelaigne: "El període de convalescència necessita tota l'atenció del metge, i la situació de les dones és, des d'aquest punt de vista, més dèbil".

Evolució de les seves idees. Un últim comentari és sobre l'evolució de les seves idees i actituds de cara al malalt mental. Inicialment té una visió molt organicista, lligada a la seva vocació o experiència anatomopatològica. Sense deixar aquest punt de vista quan es troba amb els nens retrassats, s'ha d'abocar amb una altra vessant més social, que va des de les escoles en el cas dels nens, a la necessitat de la supervisió i ajut en la convalescència, el patronatge, en el cas dels malalts que milloren de la seva patologia, però amb risc de recaure. També és un temps en que "l'experiència li fa modificar aquestes concepcions i, potser decebut per la cerca anatomopatològica, s'enfoca cap a la psicologia. Però va ser una orientació relativament transitòria. I finalment, més quan ja té una visió més àmplia i llarga en el temps, adopta una posició principalment clínic.

NOTES

1. Postel, Jacques, Quételet, Claude, (dirs): "Nouvelle Histoire de la Psychiatrie", Toulouse, Privat, 1983. (774 pp.) pp. 622-623.
2. Semelaigne, René: "Les pionniers de la psychiatrie française avant et après Pinel", Paris (Baillière) 1930, 2 vols. v. t. I, pp. 172-179.
3. Aquest aspecte també el recullen F. Alexander i T. Selesnik en la seva "Historia de la Psiquiatria", Barcelona (Espaxs), 1970, p. 177. És la principal referència que fan a Falret.